Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022-2025

Suomen Luontopaneelin lausunto

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Suomen Luontopaneelilta lausuntoa koskien julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2022-2025. Luontopaneeli keskittyy lausunnossaan selontekoon siltä osin, kun se koskee luonnon monimuotoisuutta.

Valtio jatkaa viime vuonna alkanutta aktiivista finanssipolitiikkaa, jonka tavoitteena on pienentää koronakriisin aiheuttamia vahinkoja ja vahvistaa talouden kokonaiskysyntää taantumassa. Termi vihreä elvytys viittaa toimiin, jotka samanaikaisesti vahvistavat taloutta laman aikana ja turvaavat luonnon monimuotoisuutta tai vähentävät ilmastopäästöjä. Suomi on suunnitellut käyttävänsä Euroopan Unionin elpymisvälineen rahoituksesta vihreään siirtymään noin puolet sisältäen investointeja puhtaaseen energiantuotantoon, kiertotalouteen, päästöttömään liikenteeseen ja maatalouden ravinnekuormituksen vähentämiseen. Luontopaneeli on tyytyväinen tähän linjavalintaan, mutta huomauttaa, että tämänhetkiset panostukset eivät nykytiedon valossa ole riittäviä YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja luontokadon pysäyttämiseksi (CBD 2016). Tätä taustaa vasten Luontopaneeli ei pidä toivottavana kehityksenä ympäristöministeriön pääluokan määrärahojen kokonaistason laskua kehyskaudella 253 miljoonasta eurosta 209 miljoonaan euroon.

Osa luonnon tilaa parantavista toimista luo toimeliaisuutta, lisäävät talouden kokonaiskysyntää ja ovat täten luonteva osa elvyttävää politiikkaa. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi vesistöjen vaellusesteiden purku, soiden ennallistaminen tai kosteikkojen ennallistamis- ja hoitotoimet. Näiden toimien lisäksi ilmastonmuutosta hillitsevät toimet ovat yleensä myös itsessään osa luonnon monimuotoisuuden turvaamista, joten selonteossa mainittu hallituksen tavoite saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä on luonnon monimuotoisuudenkin näkökulmasta kannatettava tavoite. Osa taloutta elvyttävistä ja hiilineutraaliutta edistävistä toimista voi kuitenkin myös aiheuttaa luontohaittaa (UN 2019, Ahlvik ym. 2021). Tällaiset toimet tulisi suunnitella niin, että ne ovat yhdenmukaisia luonnon kokonaisheikentymättömyystavoitteen kanssa, esimerkiksi suunnittelemalla toimet siten, että haitalliset luontovaikutukset minimoidaan tai haitat kompensoidaan toisaalla.

Luontopaneeli katsoo, että olennainen osa kustannustehokasta luonnon monimuotoisuuden suojelua on erilaisten ympäristölle haitallisten tukien ja verohelpotusten karsiminen (Hyyrynen 2013). Julkisen talouden suunnitelman mukaan verohelpotuksia ollaan kuitenkin laajentamassa, kun turpeen verottoman käytön raja laajennetaan kaikille laitoksille ja verottomuuden rajaa korotetaan. Tämä on luonnon monimuotoisuuden kannalta ei-toivottu kehityskulku. Lisäksi ilmastohaitasta poiketen, luontohaittaa, jota tällä päätöksellä aiheutuu, ei voida korvata yhtä kätevästi muilla toimilla (Ketola ym. 2021). Tämän kaltaisen tilanteen korvaamiseksi tulisi osoittaa varoja ekologiseen kompensointiin, jolla korvataan tämän poliittisen päätöksen haitta suoluonnolle (ks. alla).

Luontopaneeli haluaa tuoda esiin, että luontokatoa torjuvat toimet voivat olla luonteeltaan myös budjettineutraaleja. Esimerkkinä tällaisesta politiikkatoimesta ovat ekologiset

kompensaatiot, joita parhaillaan kehitetään Suomessa hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti osana luonnonsuojelulain uudistamista. Luontohaitan kompensaatiovelvoite loisi kannustimen vähentää aiheutettua luontohaittaa siellä missä se on taloudellisesti järkevää, ja suuntaisi kerättävät tulot täysmääräisesti ennallistamistoimiin. Tällainen järjestelmä olisi yhdenmukainen niin kutsutun ”haitan aiheuttaja maksaa” -periaatteen kanssa. On myös mahdollista luoda järjestelmä, joka samanaikaisesti vähentää luontohaittaa ja kerää rahaa valtiolle, esimerkiksi osana selonteossa mainittua kestävän kehityksen verouudistusta. Voidaan esimerkiksi luoda luontotyypeittäin vaihteleva luontohaittamaksu, joka sekä loisi kannustimen vähentää monimuotoisuuden katoa aiheuttavaa maankäyttöä tärkeimmillä alueilla että keräisi rahaa valtiolle, aivan samoin kuin hiilidioksidivero tai päästöoikeuksien myyntitulot ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Viitattu kirjallisuus:

Ahlvik, L., Boström, C., Bäck, J., Herzon, I., Jokimäki, J., Kallio, K. P., Ketola, T., Kulmala, L., Lehikoinen, A., Nieminen, T. M., Oksanen, E., Pappila, M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi, I. & Kotiaho, J. S. 2021. Luonnon monimuotoisuus ja vihreä elvytys. Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1/2021.

Convention on Biological Diversity (CBD). 2016. Aichi-tavoitteet: https://www.cbd.int/sp/targets/.

Hyyrynen, M. 2013. Ympäristön kannalta haitalliset tuet. Ympäristöministeriön raportteja 13.

Ketola T., Ahlvik L., Boström C., Bäck J., Jokimäki J., Kallio, K. P., Kulmala L., Lehikoinen, A., Nieminen T.M., Oksanen E., Pappila M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi I., ja Kotiaho J.S. 2021 (painossa, toimitetaan pyydettäessä). Soiden ennallistamisen suoluonto-, vesistö- ja ilmastovaikutukset. Luontopaneelin yhteenveto ja suositukset luontopolitiikan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 3a/2021.

UN 2019. un.org. Global Sustainable Development Report: 24797GSDR_report_2019.pdf